ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Κωνσταντῖνος Πρίγγος

1892–1964

Ἄρχων Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

Ὁ βίος καὶ ἡ οἰκογένειά του

Ὁ Κωνσταντῖνος Πρίγγος ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὶς σημαντικότερες φυσιογνωμίες τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Διακεκριμένος πρωτοψάλτης, μελοποιός, μουσικοδιδάσκαλος καὶ χοράρχης, συνέβαλε στὴ διαφύλαξη καὶ διάδοση τῆς πατριαρχικῆς ψαλτικῆς παραδόσεως, τὴν ὁποία ὑπηρέτησε ἐπὶ εἴκοσι περίπου χρόνια ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Ἄρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1892 καὶ φοίτησε μέχρι τὴν τετάρτη τάξη τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου. Ἡ ἀναφορὰ ποὺ τοποθετεῖ τὴ γέννησή του στὴ Ζαγορὰ τοῦ Πηλίου δὲν θεωρεῖται τεκμηριωμένη ἀπὸ τὶς γνωστὲς βιογραφικὲς μαρτυρίες. Τὸ 1915 νυμφεύθηκε τὴν Κωνσταντινουπολίτισσα Ἑλένη, μὲ τὴν ὁποία ἀπέκτησε τρία τέκνα, τὸν Βύρωνα, τὴν Ἀλίκη καὶ τὴν Κυβέλη.

Μουσικὲς σπουδὲς καὶ διδάσκαλοι

Τὰ πρῶτα μαθήματα βυζαντινῆς μουσικῆς ἔλαβε σὲ ἡλικία περίπου δέκα ἐτῶν ἀπὸ τὸν Εὐστράτιο Παπαδόπουλο, γνωστὸ καὶ ὡς Καμπούρη, πρωτοψάλτη τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου στὸ Πέραν. Κοντά του μυήθηκε στὴν πράξη τῆς ψαλτικῆς τέχνης καὶ ὑπηρέτησε ὡς κανονάρχης. Στὴ συνέχεια διδάχθηκε κατ᾽ οἶκον ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Μουρκίδη, πρωτοψάλτη τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Πέραν.

Ὁ Παπαδόπουλος καὶ ὁ Μουρκίδης εἶχαν μαθητεύσει στὸν Γεώργιο Ραιδεστηνὸ Β΄, Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Μέσω τῶν δύο διδασκάλων του ὁ Πρίγγος συνδέθηκε μὲ τὴν παλαιότερη παράδοση τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ.

Κατὰ τὶς μεταγενέστερες βιογραφικὲς μαρτυρίες, φοίτησε ἐπίσης ἐπὶ τέσσερα περίπου ἔτη σὲ πατριαρχικὴ μουσικὴ σχολή, ἔχοντας μεταξὺ τῶν διδασκάλων του τὸν Ἰάκωβο Ναυπλιώτη. Ἐκεῖ καλλιέργησε τὶς θεωρητικές του γνώσεις, τὴ μουσικὴ ὀρθογραφία καὶ τὴν ἑρμηνευτική του κατάρτιση. Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγηση τῆς φοιτήσεως καὶ ἡ μορφὴ τῆς σχολικῆς του μαθητείας χρειάζονται ἔλεγχο σὲ πρωτογενῆ μαθητολόγια καὶ σχολικὰ ἔγγραφα.

Ἡ πρώτη ψαλτικὴ σταδιοδρομία (1908–1925)

Ἡ ἐπαγγελματική του πορεία ἄρχισε τὸ 1908, ὅταν ἀνέλαβε δεύτερος ψάλτης στὸν Ἱερὸ Ναὸ Ἁγίων Ἀποστόλων Φερίκιοϊ. Κατὰ τὰ ἔτη 1909–1911 ὑπηρέτησε ὡς πρῶτος δομέστικος στὴν Ἁγία Τριάδα Πέραν. Τὸ 1911 εἰσῆλθε στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ ὡς δεύτερος δομέστικος, ὅπου παρέμεινε ἕως τὸ 1913, ἔχοντας ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὴν ψαλτικὴ πράξη τοῦ Ἰακώβου Ναυπλιώτη.

Τὸ 1913 ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ Πατριαρχικὸ ἀναλόγιο καὶ ἀνέλαβε πρωτοψάλτης στὸν Ἅγιο Δημήτριο Ταταούλων, ὅπου ἔψαλε μέχρι τὸ 1915. Ἀκολούθως ἐπανῆλθε στὴν Ἁγία Τριάδα Πέραν, ἀρχικὰ ὡς λαμπαδάριος καὶ ἀπὸ τὸ 1916 ὡς πρωτοψάλτης. Στὴ θέση αὐτὴ παρέμεινε μέχρι τὸ 1925.

Ἡ ἀναχώρηση γιὰ τὴν Ἑλλάδα (1925–1933)

Τὸ 1925 ὁ Πρίγγος ἀναχώρησε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἑλλάδα. Ἡ μετακίνησή του συνέπεσε μὲ μία ἰδιαίτερα δύσκολη περίοδο γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Πόλεως, μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ καὶ τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης. Ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ συγκυρία ἀποτελεῖ τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο τῆς ἀναχωρήσεως, δὲν ἀποδεικνύει ὅμως ὅτι ἡ ἴδια ὑπῆρξε ἡ προσωπικὴ αἰτία τῆς ἀποφάσεώς του.

Κατὰ τὴν ὀκταετῆ παραμονή του στὴν Ἑλλάδα ὑπηρέτησε διαδοχικὰ ὡς πρωτοψάλτης στὸ Πανελλήνιο Ἱερὸ Ἵδρυμα Εὐαγγελιστρίας Τήνου (1925–1926), στὸν Ἱερὸ Ναὸ Ἁγίου Παύλου Καβάλας (1926–1929), στὴν Παναγία Ἀχειροποίητο Θεσσαλονίκης (1929–1930) καὶ στὸν Ἱερὸ Ναὸ Ὑπαπαντῆς Θεσσαλονίκης (1930–1933).

Ἡ παρουσία του στὰ ἀναλόγια τῆς Ἑλλάδος ἔδωσε τὴ δυνατότητα σὲ πολλοὺς ἱεροψάλτες νὰ γνωρίσουν ἀμεσότερα τὸ πολίτικο ψαλτικὸ ὕφος. Ἰδιαίτερα στὴ Μακεδονία ἡ τέχνη του ἄσκησε ἐπιρροὴ στὴ μεταγενέστερη ἐξέλιξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Ἡ ἐπιστροφὴ στὴν Κωνσταντινούπολη

Τὸ 1933 ὁ Πρίγγος ἐπέστρεψε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἀνέλαβε ἐκ νέου τὴν πρωτοψαλτία τῆς Ἁγίας Τριάδος Πέραν, στὴν ὁποία παρέμεινε ἕως τὸ 1936. Ἀκολούθησε ἡ θητεία του στὸν Ἅγιο Ἰωάννη τῶν Χίων στὸν Γαλατᾶ (1936–1937) καὶ στὸν Ἅγιο Δημήτριο Ταταούλων (1937–1938).

Οἱ γνωστὲς βιογραφικὲς πηγὲς καταγράφουν τὴν ἀναχώρησή του τὸ 1925 καὶ τὴν ἐπιστροφή του τὸ 1933, χωρὶς νὰ διευκρινίζουν μὲ ἀσφάλεια τὰ συγκεκριμένα κίνητρα τῶν δύο μετακινήσεων. Ἐπομένως, οὔτε ἡ ὑπόθεση ἐξαναγκαστικῆς φυγῆς οὔτε ἡ ὑπόθεση προγραμματισμένης ἐπιστροφῆς γιὰ τὴν ἀνάληψη πατριαρχικοῦ ἀξιώματος μπορεῖ νὰ παρουσιασθεῖ ὡς βεβαιωμένο γεγονός.

Ἄρχων Λαμπαδάριος καὶ Ἄρχων Πρωτοψάλτης

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1938 ὁ Κωνσταντῖνος Πρίγγος διορίστηκε Ἄρχων Λαμπαδάριος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, διαδεχόμενος τὸν ἀποβιώσαντα Εὐστράτιο Βιγγόπουλο. Ὁ διορισμός του μνημονεύεται σὲ ἀνακοίνωση τοῦ περιοδικοῦ «Ὀρθοδοξία» τοῦ 1938. Σύμφωνα μὲ τὴ βιογραφικὴ μαρτυρία τοῦ Σταμάτη Παπαμανωλάκη, ἡ ἐκτίμηση τοῦ Ἰακώβου Ναυπλιώτη πρὸς τὸ πρόσωπό του ἐνίσχυσε τὴν ἐπιλογή του.

Ἀπὸ τὴν 1η Μαρτίου μέχρι τὶς 23 Σεπτεμβρίου 1939 διετέλεσε τοποτηρητὴς τῆς Πρωτοψαλτίας. Στὶς 24 Σεπτεμβρίου 1939 ἀνέλαβε ἐπισήμως Ἄρχων Πρωτοψάλτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπὶ δύο περίπου δεκαετίες ἀποτέλεσε κεντρικὴ μορφὴ τῆς μουσικῆς ζωῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, συνεργαζόμενος κατὰ τὸ μεγαλύτερο διάστημα μὲ τὸν Ἄρχοντα Λαμπαδάριο Θρασύβουλο Στανίτσα, ποὺ τὸν διαδέχθηκε στὴν Πρωτοψαλτία.

Τὸ ψαλτικὸ ὕφος καὶ ἡ συνθετικὴ δημιουργία

Ἡ ψαλτικὴ τέχνη τοῦ Πρίγγου χαρακτηριζόταν ἀπὸ φωνητικὴ εὐχέρεια, ἐκφραστικὴ δύναμη, ἀκριβῆ χειρισμὸ τοῦ χρόνου, σαφῆ ἀπαγγελία τοῦ ἱεροῦ κειμένου καὶ βαθιὰ γνώση τῶν παραδοσιακῶν μουσικῶν θέσεων. Ἡ ἑρμηνεία του συνδύαζε τὴ λειτουργικὴ σοβαρότητα μὲ προσωπικὸ μελωδικὸ χαρακτῆρα, χωρὶς νὰ ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴν παράδοση τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀναλογίου.

Ὡς μελοποιὸς ἀσχολήθηκε μὲ τὰ βασικὰ εἴδη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας. Στὴ μουσική του παρακαταθήκη περιλαμβάνονται ἀναστάσιμα μέλη, δοξαστικά, μέλη τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, Χερουβικά, Λειτουργικά, Τρισάγια καὶ Πολυχρονισμοί. Ἰδιαίτερα γνωστὴ εἶναι ἡ ἐκδοτικὴ σειρὰ «Ἡ Πατριαρχικὴ Φόρμιγξ», μὲ τὴν ὁποία συνδέθηκε ἡ διάσωση καὶ διάδοση σημαντικοῦ μέρους τῆς μουσικῆς του παραδόσεως.

Στὸ ἔργο του ἀποτυπώνεται ἡ προσπάθεια μεταφορᾶς τῆς ζωντανῆς προφορικῆς παραδόσεως στὴ γραπτὴ μουσικὴ σημειογραφία. Ἡ καταγραφὴ καὶ ἐπιμέλεια μελῶν συνδέθηκε καὶ μὲ τὴ συνεργασία μαθητῶν καὶ μεταγενεστέρων ἐκδοτῶν. Γιὰ τὴν ἀκριβῆ διάκριση ἀνάμεσα σὲ αὐτόγραφες συνθέσεις, ὑπαγορευμένα μέλη καὶ μεταγενέστερες ἐκδόσεις χρειάζεται πάντοτε ἔλεγχος τῶν ἐπιμέρους βιβλίων.

Διδασκαλία, χορωδίες καὶ ἠχογραφήσεις

Ἡ προσφορὰ τοῦ Πρίγγου δὲν περιορίστηκε στὴν προσωπική του παρουσία στὸ ἀναλόγιο. Ἀνέπτυξε δραστηριότητα ὡς μουσικοδιδάσκαλος καὶ χοράρχης, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1948 συνδέθηκε μὲ τὴ χορωδία τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ὕφος του ἀποτέλεσε σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ μεταγενέστερους ψάλτες, τόσο στὴν Κωνσταντινούπολη ὅσο καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ σωζόμενες ἠχογραφήσεις, ἰδίως ἐκεῖνες ποὺ προέρχονται ἀπὸ ζωντανὲς ἀκολουθίες, ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα σημαντικὴ ἱστορικὴ μαρτυρία. Μέσω αὐτῶν ἀκούγονται ἡ ἀπαγγελία τοῦ κειμένου, ἡ ρυθμικὴ ἀγωγή, ἡ ἐκφορά τῶν μουσικῶν θέσεων καὶ ἡ γενικὴ λειτουργικὴ αἴσθηση τοῦ Πατριαρχικοῦ ὕφους κατὰ τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα.

Τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἡ κοίμησή του

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς πατριαρχικῆς του διακονίας ἡ ὑγεία του ἐπιδεινώθηκε καὶ ἀντιμετώπισε σοβαρὲς δυσκολίες στὴ μετακίνηση. Τὸ 1959 ἀποχώρησε ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα γιὰ θεραπεία. Νοσηλεύθηκε ἐπὶ μακρὸν στὸ νοσοκομεῖο «Εὐαγγελισμός».

Ἐκοιμήθη στὴν Ἀθήνα στὶς 15 Μαρτίου 1964, σὲ ἡλικία 72 ἐτῶν. Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία ἐτελέσθη στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν καὶ ἡ ταφή του ἔγινε στὸ Γ΄ Νεκροταφεῖο. Τὸ 1972 τὰ ὀστᾶ του μεταφέρθηκαν στὸ Κοιμητήριο Νέας Σμύρνης, σὲ μνημεῖο ἀφιερωμένο στοὺς κεκοιμημένους πατριαρχικοὺς ἱεροψάλτες.

Ὁ Κωνσταντῖνος Πρίγγος κατέχει ἐξέχουσα θέση στὴν ἱστορία τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἡ ψαλτικὴ τέχνη, ἡ συνθετικὴ δημιουργία, ἡ διδασκαλία καὶ οἱ ἠχογραφήσεις του συνέδεσαν τὴν παλαιότερη προφορικὴ παράδοση τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ μὲ τὶς νεότερες γενεὲς τῶν ἱεροψαλτῶν.

Βιβλιογραφία – Πηγαί

- Σταμάτης Παπαμανωλάκης, «Κωνσταντῖνος Πρίγγος», βιογραφικὴ μελέτη (διαθέσιμη στὸν ἱστότοπο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: ec-patr.net/gr/psaltai/priggos.htm).
- Μανόλης Κ. Χατζηγιακουμής, «Κωνσταντῖνος Πρίγγος (1892–1964)», Κέντρον Ἐρευνῶν καὶ Ἐκδόσεων, ἐνότητα «Βιογραφικά».
- Ἀντώνιος Χατζόπουλος, μελέτες γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ παιδεία καὶ τὶς μουσικὲς σχολὲς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
- Περιοδικὸ «Ὀρθοδοξία», Φεβρουάριος 1938, ἀνακοίνωση διορισμοῦ τοῦ Πρίγγου στὴν Πατριαρχικὴ Λαμπαδαρία (παραπομπὴ τῆς μεταγενέστερης βιογραφίας· ἀπαιτεῖται αὐτοτελὴς ἔλεγχος τοῦ πρωτοτύπου).
- Κωνσταντῖνος Πρίγγος, «Ἡ Πατριαρχικὴ Φόρμιγξ», ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν μουσικῶν μελῶν.
- Ἐν Ἀθήναις Σύλλογος Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως, δημοσιεύματα καὶ ἀνακοινώσεις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ μνήμη τοῦ Κωνσταντίνου Πρίγγου.

Σημείωσις: Ὁ συγκεκριμένος λόγος τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ 1925 καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ 1933 παραμένει ἀτεκμηρίωτος ἀπὸ τὶς ἐδῶ χρησιμοποιούμενες πηγές. Ὅπου χρειάζεται ἄμεση ἀρχειακὴ ἐπιβεβαίωση, αὐτὸ δηλώνεται ρητῶς.